

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Acta Fabulosa S. Dionysio Areopagitæ Afficta, Auctore Anonymo, E codice
nostro Fuldensi QMS. 5 cum quinque aliis Mss collato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

AUCTOR
C. B.

beatum, fuisse enimvero Sanctum jam inde a primis æræ Christianæ seculis, imo etiam haud diu post gloriosum martyrium veneratione ecclesiastica in Græca saltem ecclesia affectum, indubitatum apparet. Porro, quod cultus, Dionysio Athenis nominatim etiam antiquitus delati, indicium est minime dubium, Rudera templi, Dionysio Areopagitæ ibidem olim dedicati, anno 1676, ut Jacobus Spon in suo Italiae, Dalmatiæ etc. Itinerario tom. 2 testatur, adhuc cernebantur. Nec, quin Sanctus in Occidente quoque particulari veneratione et antiquitus fuerit gavisum, et hodie adhuc gaudeat, Latinorum jam laudati, quibus insertus eæst, Fasti sacri, eaque, quæ de ejus reliquiis infra disserentur, dubitare simunt; ut plura de isthoc argumento hic proferre necesse non sit.

mus Nero terræ marique imperii sui jura laxasset et furor crudelitatis ejus dira rabie in Christi famulos ebullisset, XIII crudelissime imperii sui anno per trophæum martyrii dignos transmisit ad Superos c. Namque, priusquam beatus Petrus per triumphum martyrii evolasset ad caelos, beato Clementi hanc potestatem tradidit dicens: Sicut a Domino meo Jesu Christo ligandi solvendique mihi est indulta potestas, ita tibi hanc potestatem tuisque successoribus æterno confero dono, ut quæque ligaveritis in terris, ligata sint et in cælis, et quæcumque solveritis in terris, soluta valeant esse et in astris. Hac potestate ditatum successorem Ecclesiæ perfectum antistitem et dignum reliquit * heredem d. His ita de ordine temporum et Apostolicis potestatibus breviter recensitis, ad beatissimi viri Dionysii certamina narraturus accedam.

Roma martyrio coronatus fuit cum Paulo,

e

* al. reliquit.

d

B

ACTA FABULOSA a,

S. DIONYSIO AREOPAGITÆ AFFICTA,

Auctore Anonymo,

E codice nostro Fuldensi QMS. 5
cum quinque aliis Mss. collato.

CAPUT UNICUM.

Dionysii conversio, ordinatio ad episcopatum, Romam profectio, discessus in Galliam, martyrium.

C

Nerone Romani imperii habenas tenente, Petrus Apostolus* al. omittitur sese b

Post beatam et gloriosam resurrectionem Domini nostri, qua verum Dei templum Judaica impietate resolutum divina potentia sese * in triduo suscitavit b et caro humilitatis nostræ in Christo supra omnem cæli militiam, supra omnes ordines angelorum ad Dei Patris est protracta consessum et decima post die Apostolorum pectoribus Spiritus est Sanctus illapsus, ut ligandi solvendique acciperent potestatem, atque sic per ipsos in cunctos Ecclesiæ principes decreti hujus constitutio commevit, anno ab urbe condita octingentesimo octavo Nero cæsar quintus ab Augusto adeptus est principatum. Beatus itaque Petrus Apostolus, cum reliqui Apostoli, distributis sibi terrarum partibus, imbuendum omni creaturæ Euangelium suscepissent, ipse ad arcem Romani divinitus imperii destinatur, ut, qui primus erat in ordine potestatis, primus esset in certamine passionis et quæ civitas majoribus obligabatur erroribus, majoribus necesse erat remediis attolleretur, et ubi erat culpa gravior, ibi esset et gratia major.

2 Namque, ut dictum est, cum impiissi-

3 Ut superius jam de ordine temporum pauca digessimus, post Jesu Christi Domini nostri gloriosam ascensionem, cum beatus Paulus apostolus per gratiam sancti Spiritus ab errore infidelitatis ad viam salutis regressus fidem, quam ante expugnauerat, perfecta postmodum religione sequeretur, ac cum secundum dominica instituta vas electionis esset in gentibus et Christi nomen ignotis populis prædicaret, advenit Athenis ibique sanctum virum Dionysium gentilibus inveniens erroribus implicatum, ad viam salutis convertit e et sacri baptismatis unda renatum divinis eum illico sanctionibus informavit f; cumque jam tribulorum atque spinarum squalorem ex ejus pectore sancti Spiritus gratia funditus pepulisset, et pulchrum germen novæ segetis pulcher attolleret ager, divini Verbi semina rudibus cepit mentibus erogare; cumque jam cælestibus cotidie Christi miles desideris astuaret, superna se ubique gratia præeunte, dum rura pontica sulcaturus ingreditur, Romam celitus Domini dilectus aggredditur; qui, ut superius dictum est, beatum Clementem apostolica inveniens præditum potestate ab eo est continuo digno cum honore susceptus.

qui antea Athenis ad Christi fidem Dionysium converterat,

E

e

f

4 Per idem tempus cum beatus vir Dionysius beatissimi Clementis cotidie vestigiis adhereret et apostolicis sanctionibus se omnimodis traderet imbuendum, maximum apud beatum Clementem pro sanctitatis suæ reverentia locum continuo cepit venerationis habere et magnam apud eum familiaritatis gratiam obtinere. Sed cum jam Dominus omnipotens beatissimi viri Dionysii vitam disponderet in exemplo omnibus declarare, contigit Philippum Hispaniæ episcopum emigrare de mundo g: tum beatus Clemens sanctum Dionysium episcopum ornavit et potestatem, quam a beato Petro acceperat, ei tradidit dicens: Vade in partibus Occidentis prædicare Euangelium regni cælestis et ligandi solvendique tibi sit concessa potestas, ut Christi Euangelium per te longe lateque diffusum * illud a Domino cum fidei servo merearis audire: Euge serve bone et fidelis, super pauca fuisti fidelis: supra multa te constituam. Intra in gaudium Domini tui. Sociosque ei Saturninum h Marcellum, Lucianum i adhibuit, ut in ore duorum vel trium testium Christiana religio ignotis partibus traderetur.

Hic postea Romam profectus, ad Occidentem inde cum aliis quot sociis a S. Clemente Papa mittitur F

g

* al. Christi Euangelio per te longe lateque diffusus,

h

i

k

5 Qui cum simul pervenissent pergentes ad portum Arelatensium civitatis, sanctus Dionysius Marcellum in Hispaniam destinavit k, ut verbum vite Christi Ecclesiæ ministraret. Sanctus igitur

Marcellino-
que ex his
in Hispaniam
ac Saturnino in
Aquitaniam
misso, ipse
Parisios
adii,

tur Dionisius Sancti Spiritus calore succensus et Apostolica prædicitate potestate, quinque a beato Clemente divini verbi semina gentibus susceperat eroga-
ganda, non ferocitatem incredulæ reputans gentis, nec trucibus populis cunctatur insistere prædicator; sed beatissimi principis Apostolorum informatum exemplo, qui Romanis fuerat penis atrocibus datus, ubi apud Gallias amplius gentilitatis fervere cognovit errorem, illuc divina protectione munitus fortis se et verus præliator immergit, ut, qui meruerat esse confessor, præfectus fieri non cunctaretur et martyr l. Aquitanie namque partibus sancto Saturnino directo, ipse cum sancto Luciano, sancto Rustico et sancto Eleutherio Parisios adierat.

ibidemque,
Luciano
Bellocacum
misso, cum
Rustico et
Eleutherio
fidei plan-
tandæ dat
operam.

6 Sanctum namque Lucianum presbyterii honore perfunctum ad Belvacensem dirigit urbem, ut ipse pari modo incredulis populis Euangelium veritatis inferret; ipse vero sanctus Dionisius Parisius remanebat; quæ civitas, quamvis parva, gentilium tamen erat erroribus et squalore foedata. Nam licet magnis esset paganorum fecibus involuta, fecunda tamen terris, arboribus nemorosa, vineis uberrima ac referta, pollebat commerciis trapazetarum m; quæ, Sequanæ vallata perplexa, et copiam piscium alvei sui civibus unda ministrat et non parvum muris noscitur prestare munimen ipsamque insule potius quam urbis spatium laticis sui unda concludit. Hunc ergo lucum cum Dei famulus expetisset fidei armatus constantia, Dei se omnipotentis ubique auxilio comitante, ecclesiam ibidem juxta virium suarum virtutem, ut novus adhuc advena poterat, Domini nostri Jesu Christi in honorem construxit, ut rudis populus * qui veritate erat Evangelii induendus, Sancti eos * illic lavacri unda respergeret.

* al. rudem
populum
* al. omitti-
tur eos
Verum rei
hujus Dio-
nysiique
sanctitatis
fama longe
lateque dif-
fusa,

7 Cumque beatissimus Vir die noctuque doctrinis insisteret pietatis et Christi populum de antiqui hostis faucibus liberaret, ut, quos subtrahebat mundo, dignos transmitteret celo, fama se sanctitatis ejus longe lateque diffudit, atque jam non modica populorum turba dignum se gloriabatur presulem habere, siquæ factum est, ut sacerdotum gradus divinis ministeriis dispensaret aptandos probatasque personas et dignas meritis suis ordinibus ampliaret. Sed Dominus noster Jesus Christus, qui beatissimi viri Dionisii jam non patiebatur famam celari, ut posita super candelabrum lucerna incredulis mentibus lucis suæ radios ministraret, tantas per illum dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda gentilium, non minus prædicationibus quam ipsis virtutibus cotidie roboraret.

Domitianus
imperator
apparitores,
qui sanctum
Virum ag-
grediantur,
in Galliam
mittit,
n o

8 Per idem vero tempus, quo talia gerebantur, sancti Viri præconium longe se lateque diffudit in tantum, ut Domiciani, qui secundam in Christianos post Neronem persecutionem exercuit n, vulgi relatione perveniret ad aulam o; qui in tanta rabie indignationis exarsit, ut, ubicumque Christianum quempiam reperisset, aut dies sacrificaret incestis aut diversis pœnis addictus puniendus gladio traderetur. His itaque legibus subditas sibi natione arcens magna Christi famulis persecutio infuebat, nulla jam pro Christo certantibus presentis vitæ indulgebatur tranquillitas, nulla sanctorum Martyrum erat excusata libertas, sed omnes impium servantes edictum, quod statutum a casare fuerat, transgredi nullatenus audebat. Nam electam apparitionem cum in-

genti strepitu partibus dirigit Occidentis, ut sanctum virum Dionisium perquirentes aut decreta principis observaret aut pœnis laceratus immensis capite plecteretur p.

A. ANONYMO.

9 Itaque cum decreta principis apparitores suscepissent, Galliarum penetrant fines, qua illico beati eis Viri celebre nomen innotuit, sicque, ut eis fuerat imperatum, veloci cursu, tumentibus animis, vultibus trucidissimis Parisios adierunt. Sanctum vero Dionisium contra perfidos inveniunt dimicantem et prædicatione continua vulgi multitudinem ad fidem inveniunt jam vocantem; cum quo etiam beatum virum Rusticum presbyterum et Eleutherium archidiaconum q, quos ipse beatus Vir in suis ordinibus consecraverat, prædicationis ejus socios et discipulos persecutorum dirus furor invenit. Hi sancti Viri a beati Dionisii nunquam patiebantur abesse præsentia; quos divina pietas æterni regni jam præciebat esse consortes: gaudebat sane pius Pater in duorum profectibus filiorum, cum et digni filii Patris sarcinam spiritualibus humeris levigarent, ut, onere carnis abjecto, ad purum valeret aetheris volare fulgorem.

p
hique Pari-
sios, ubi Dio-
nysium Eu-
angelium an-
nuntiantem
inveniunt, se-
se accingunt.

q

10 Persecutionis ergo publicata sententia, impiorum gaudens turba progreditur et contra Dei famulos pugnatu conspirat, miroque modo inermibus viris non valebat plebs armata resistere. Tunc antiquus hostis videns sibi perire, quod Domino constabat vivere et assidua populorum conversione proficere, totam artis suæ calliditatem ad inpugnanda, quæ fuerant constructa, convertit, ut eos, qui unum et verum Deum sancti Baptismatis jam unda respersi crederent, diversa supplicia multarent. Sed sancti Viri, Christi confessores et martyres, impiorum latratibus vi sanctæ prædicationis et cum magnis virtutibus obviantes, nullo metu terri reprobatorum, Christi Ecclesiam nova cotidie fecunditate ditabant, cumque Ecclesia, prædicatorum suorum meritis et ore fundata, quamvis in turbines procellasque lictorum pertimendas, cresceret et augetur, ipsa etiam Germaniæ ferax immanitas, subacta cordis conpunctione, colla sua jam Christi jugo domita gaudebat r.

E
Persecutione
in Christianos
conclata,
impis sese
Dionysius ac
socii oppo-
nunt.

11 Ab ipsis denique destruebantur idola, quorum sumptu fuerant et studio fabricata, et, portu salutis invento, idolorum gaudebant perire naufragia. Lugebat tunc portio victa diaboli, cum de ea victrix Ecclesiæ legio triumpharet; cumque talia gererentur, furore atrocissimo ministri crudelitatis accensi unus ex his sanctum virum Dionisium cum magna cordis severitate alloquitur dicens: Tunc es ille infandissimus senex, qui deorum nostrorum culturam evacuas, et invictissimi principis statuta contempnis? Dic ergo, cujus te asseris cultorem, aut quam confessionem tuæ dicioni * asseribis? Tunc hii tres beatissimi viri Dionysius, Rusticus et Eleutherius trium puerorum in camino ignis deambulantium Spiritus referti carismate, quasi ex uno ore tale interroganti dederunt responsum; Conditio nostra Christianæ legi noscitur famulari; quam vero confiteamur, liquido tuis auribus intinabimus.

r
cumque de
fide sua in-
terrogaren-
tur, unanimi
hanc voce

12 Confitemur Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Patrem ingentum, Filium a solo Patre genitum, Spiritum sanctum ab utroque procedentem. Ad hæc impius persecutor Beatos interrogat: Ergo principum a vobis jussa contempnuntur,

* al. condi-
cioni

liberrime
confessi mor-
te afficiuntur,

A ANONYMO.

contempnuntur, et vestra confessio invictissimorum deorum jura respuit? Sancti, ut superius, unanimiter respondentes dixerunt: Ut praefati sumus, Christum Dei Filium natum ex Maria Virgine, quem cunctis populis certa pronuntiamus audacia, et credimus et confitemur et ore non desistimus conlaudare. In hac sanctos Viros fidei constantia permanentes saevi lictores longo non spatio differentes, felicia collo pro fide Christi submissa persecutoris mucro truncavit, reddentes terrae corpora beatas caelo animas intulere *f*. Namque ad ostendam divina pietate martyribus suis collatam victoriam, cum a corporibus abscaisa capita viderentur, eorum, ut poterant, linguae Dominum fatebantur. O vere beata nimium et Deo nostro grata societas!

Dionysioque amputatum sibi caput prodigiose manibus tum portante.

13 O sancta et vere laudanda fraternitas, inter quos nec primus aut secundus potuit esse nec tertius, sed sanctae Trinitatis gloriam confitentes uno amplius ab urbe miliario parvo in monticulo *t* trino meruerunt martyrio consecrari! Jacebant denique in vertice montis, abscaisis capitibus, corpora pretiosa, implebaturque in martyribus Christi, quod olim propheta predixerat adfuturum, ut in conspectu Domini pretiosae permanerent mortes justorum, namque ad declaranda martyris et sacerdotis primi merita gloriosa, ut, per quam salutariter primo ceperat fructus oriri, eo amplius gloria ipsius pariter et triumphus *, beatissimi se Dionysii et pontificis venerandi sanctum exanime cadaver erexit beataque manu caput a corpore abscaisum, licitoris ense truncatum pendulum cepit brachii vectitare atque ab illo montis cacumine duobus fere milibus firmis gressibus apportavit *u* novo et prius inaudito miraculo, exanime corpus viventis currere more et homo jam mortuus * firmis incedere plantis.

* *al. gloriae ipsius patret triumphus.*

* *al. hominem jam mortuum Rustici et Eleutherii corpora in Sequanam projicere ethnici meditantur. Verum matrona.*

14 Beatorum igitur Rustici et Eleutherii, mentes impii, ne conversi populi fidelissima probataque devotio corpora profutura sibi ad patrocinium tumulata consecrarent, inito consilio, imposita navibus in profundissimo decreverunt gurgite dimergi; sed Dominus omnipotens, bonus et justus et misericors, qui misericordiam suam humano generi numquam negavit, qui Pharaonis consilium rubri maris unda submersit, et Holofernis ictu femineo colla truncavit, ipse impudentum consilium misericordiae suae arte destruxit, ut preclara duo luminaria non gurgitis unda submergeret, sed Christi haberet fortes Ecclesia bellatores. Nam matrona quaedam, Catulla nomine, quae, licet paganorum adhuc erroribus teneretur addicta, converti tamen ad fidem Christi per exempla martyrum se desiderare et mente monstrabit et opere, Dei ergo misericordia inspirata, mactae virtutis consilium appetivit atque ad convivium venire postulat percussores; cumque eis copiam allatae humanitatis expendit, a memoria eorum, quae susceperant agenda, discussit *x*.

z
nomine Catulla agnoscitur ac absconduntur.

* *al. sexto y*

15 Denique fidelibus suis archana sui pectoris reseravit, ut subtracta furto preciosa corpora Martyrum beatorum in secto * procul ab urbe memorato lapide in agello, quem segeti paraverat affuturum, latenter absconderent *y*: qui jussa complentes festinanter, quod eis preceptum fuerat, exequantur. O furtum laudabile, quod cuiquam non intulit damnum, sed magis omnibus beatum contulit lucrum! Cum-

que, ut moris est, sationis suae segetum sacratum produceret ager, ita beatorum Martyrum est ubertate ditatus, ut et centuplicatum fructum cultores acquirerent, et patriae mererentur salutem et magnum thesaurum posteris consecrarent *z*.

16 Praedicta itaque mater-familias horum non immemor Martyrum sacratorum, cum primum persecutionis videret tepuisse servorem, locum sanctorum Martyrum ossa servantem omni sollicitudine requisivit atque inventum ingentis mausolei constructione signavit; quam venerabilem feminam non immerito credimus sine dubio sanctis Martyribus adhesisse, quia nisi eam Redemptor omnium ad agnitionem sui nominis venire voluisset, nequaquam pectori ejus consilium tanta pietatis infunderet. Namque absque ulla ambiguitate confidimus, * ut, quae beatorum Martyrum ossa servavit, eorum intercessionibus ad fidei pertingeret * veritatem. Christianorum igitur turba quam plurima, quae beatorum Martyrum fuerat admonitione conversa, omni nisu atque conatu, quaque vi poterat, omni cum devotione summoque cum studio super sanctorum Martyrum beata cadavera ecclesiam construens in sanctae gloriae Trinitatis trino numero dignis cum aromatibus humaverunt *aa*; ad quorum digna corpora, Dei omnipotentis opitulante clementia, cotidie virtutum insignis declarantur.

17 Quis etenim sermo vel quae lingua tantorum Martyrum sufficiat enarrare virtutes, quando nec ipsis queunt humanis mentibus retineri? Infirmis salus, debilibus gressus, caecis visus, surdis auditus et mutis redditur sermo; immundi spiritus ab obsessis corporibus expelluntur, et pia vota felici exauditione pinguescunt. Nos ipsos, quamvis immeritos, eorum credimus sacris precibus adjuvandos, qui ut hebetes et indigni eorum vobis seriem passionis praesumpsimus intimare, non ex nostri ingenii capacitate aut proprii sensus industria, sed quod veterum fidelium nobis relatione patuit, et, quod * ex parte in quibusdam paginulis veteranis, pauca, ut potuimus, longo spatio interlita didicimus.

18 Nam sicut majorum cognovimus colloquio peritorum timentium Deum et studio sanctae caritatis ardentium, multa de beatorum virorum praeclearo certamine ad laudem Christi et gloriam Martyrum ob memoriam posterorum sacris studuerunt indere cartis, sed subripiente * negligentia et antiqui procurante hostis invidia, flammaram incendio feruntur esse consumpta *bb*. Nam humanarum mentium solers capacitas ex paucis, quae dicta sunt, valet pensare, quae reticentur majora. Hoc tamen absque ulla dubitatione confidimus, multa eos pro Christo subisse certamina, quando usque ad praesens tanta per eos divina virtus cotidie dignatur declarare miracula. Passi sunt autem martyres Christi Dionysius, Rusticus et Eleutherius vii Id. Octobris sub Domitiano imperatore apud Galliarum Parisium civitatem *cc*, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat.

ANNOTATA.

a Cum Dionysii Areopagitae, quae hic praemitto, Acta in omnibus fere, si quae de Dionysii conversione commemorant, exceperis, commentitia

persecutione que remittente, locus, quo erant deposita, mausoleo ac etiam ecclesia conditorur;

** supple factum, * t. pertingerit*

E aa

in qua quae sunt miracula, auctor generatim hic exponens

** al. que*

F simul etiam, unde a se scripta hauriri, declaravit.

** t. subreptente*

bb

cc

A titia (adi § 2 Commentarium prævium) et fabulosa certo sint, imo ab auctore, qui seculo VIII medio recentior aut certe non antiquior, Dionysium Areopagitam cum Dionysio Parisiensi confudit, partim ex iis, quæ horum Dionysiorum priori, partim ex iis quæ eorundem posteriori utcumque conveniunt, fuerint conflata ac uni Dionysio Areopagitæ afficta, enimvero exiguo admodum in pretio, uti in Commentario prævio jam docui, sunt habenda. Hinc certe, ut luce publica, qua hæcenus caruerunt, ea donarem, commissurus non fuissen, nisi ad id haut ponderis exigui, quas in Commentario prævio num. 96 adduxi rationes me impulissent.

b Lectio Brevariæ Romani quarta, in die Ascensionis Domini et S. Leonis Papæ in eadem Domini Ascensionem sermone primo legi in Officio ecclesiastico solita, ita inchoatur: Post beatam et gloriosam Resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, qua verum Dei templum Judaica impietate resolutum, divina in triduo potentia suscitavit, quadragenarius hodie, dilectissimi, sanctorum dierum expletus est numerus; cum autem tota fere, quam verba hæc constituent, periodus Actorum Sancti nostri initium faciant, hoc illorum auctor vel e laudato Leonis Papæ sermone vel e scripto, in quo ex hoc præfatum initium promanarat, verosimillime, ne dicam, indubie, accepit. Quod cum ita sit, nec facile futurum fuisse videatur, ut scriptor, qui Dionysii Passionem, a Metrodoro (adi § 4 Commentarium prævium) Græce conscriptam atque a Lasselio et Cordorio editam, in linguam Latinam convertisset, Græca isthæc, quæ Passionis dictæ initio ponuntur, verba, Μεγάλην μακαρίαν καὶ εὐδοξοτάτην ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀνδρικοῦ αὐτοῦ γαστῆρ ὑπὸ Ἰουδαϊκῆς παράνομίας, ὡς αὐτὸς εἶπε, διέλυσιν, καθὼς τῆ ἑαυτοῦ βίαι ἐξουσίᾳ τριήμερος ἐν νεκρῶν ἐγγύχρηται. Latine, adhibitis, quæ proxime recitari, Leonis Papæ verbis, reddidisset, id enimvero, Passionem præfatum Græcam et Latinis hic a nobis editis Actis, non hæc ex illa per interpretationem (illarum enim lucubrationum alterutra indubie, uti in Commentario prævio num. 66 jam docui, ex altera est prognata) promanasse, argumentum etiam est.

c Mutulus est hic sensus, vocabulis aliquot amanuensium oscitantia omissis. Codices nostri P Ms. 155 et O Ms. 19 melius legunt: Quarto decimo crudelissimi imperii sui anno beatum Petrum et Paulum felici cruore dampnatos per trophæum martyrii dignos transmisit (Nero scilicet) ad superos. Verum tam in dictis binis codicibus nostris Mss., quam in codice Fuldensi sanctum Apostolorum Petri et Pauli martyrium quarto decimo imperii Neronis anno perperam innectitur, uti liquet ex iis, quæ apud nos ad XXX Junii diem in prævio de SS. Petro et Paulo Commentario num. 17 et 18 dicta sunt.

d Adi hac de re Operis nostri tom. 5 Junii pag. 427 num. 8 et pag. 428 in Annotatis ad lit. e.

e Id anno circiter 49, uti in Commentario prævio num. 301 docui, evenit.

f Quæ huc usque Actorum auctor de Dionysii conversione dicit, veritati, utpote et in Scriptura sacra fundata, indubie sunt consona; verum quæ deinceps de Sancto nostro commemorat, nequiquam in hunc quadrant, suntque adeo omnidubio procul a veritate aliena.

Octobris Tomus IV.

g Philippus isthic, non, uti hic narratur, diem extremum, cum Dionysius Romam ad Clementem Papam venit, in Hispaniis clausisse, sed eo primum tunc a Clemente missus fuisse in Græca Dionysii apud Corderium Passione, a Metrodoro elucubrata, asseritur; verum hinc consecrarium non est, ut hæc e Latinis, quæ hic damus Actis, non promanarit. Commentarium prævium num. 70 et seq. consule.

h Hic indubie designatur Saturninus martyr, primus Tolosanus episcopus, qui ad XXXIX Novembris diem Martyrologio Romano exstat insertus; verum is non seculo primo, cum Ecclesiæ Clementis præesset, sed, quemadmodum et sinceris et selectis illius Actis, a Ruinartio editis, constat, seculo demum tertio, Decio et Grato consulibus, in Gallias venit; ut perperam certe a Clemente eo missus fuisse in affictis Sancto nostro Actis hic narretur.

i Ad octavam Januarii diem, qua in Martyrologio Romano Lucianus signatur, de sancto hoc martyre Bellocacensique in Galliis episcopo actum apud nos jam est, satisque indicatum, opinionem, quæ illum sub Maximiano et Diocletiano imperatoribus martyrium subisse, statuit, longe esse probabiliorum altera, quæ Sanctum illum ejusdemque martyrium ad seculum i refert.

k Ita etiam is, quem e sociis, Romæ sibi adjunctis, Arelate in Hispaniam Dionysius misisse fertur, in hujus Sancti nostri apud Corderium Passione, a Metrodoro contexta, appellatur, uti etiam in ejusdem Passione altera, quam, veluti a S. Methodio conscriptam, Chiffletius vulgavit; Hilduinus autem, qui verosimillime non prius, quam cum jam Metrodori de Sancto nostro lucubratio, alteraque, quam Methodio Chiffletius adscribit, fuissent contextæ, conscribendis Dionysii Actis manum admovit, nomine illius, qui a Dionysio in Hispaniam missus fuerit, non expresso, sequentia isthæc dumtaxat de argumento illo num. 19 et seq. suppledat: Socios quoque ei et comministros (Clemens Papa) verbi plures et probatos viros adhibuit... Qui simul properantes et circumcirca Dominum prædicantes appulerunt portui Arelatensium civitatis, et exinde quibusdam in partes necessarias, prout ei visum fuerat, destinatis, idem macarius Dionysius... Lutetiam Parisiorum, Domino ducente, pervenit. Verum is, qui a Dionysio Arelate in Hispaniam missus fuerit, ab aliis, ac imprimis quidem a scriptore, qui, quæ supra memoravi, fabulosa Eugenii Toletani Acta conscripsit, vocatur Eugenius; id autem ille, qui ita, idem ut facerent alii, effecit, fecisse idcirco videtur, quod, cum Hilduinus compositum de Dionysio Areopagita hymnum, quem non recitat, Eugenio Toletano adscribat, Eugeniusque martyrio prope Parisios coronatus, Romanoque Martyrologio ad xv Novembris diem inscriptus, in Galliam cum Dionysio venisse a nonnullis memoretur, isthunc propterea Eugenium cum Eugenio Toletano, per Hilduinum memorato, eundem, primumque Toletanorum, qui a Sancto nostro in Hispaniam missus fuerit, existitisse episcopum, existimari, Actis etiam idcirco, quæ huic opinioni suæ (nostri tamen Operis tom. 2 Octobris pag. 237, num. 70 etiam consule) essent accommodata, conscriptis Eugenioque illi affictis. Porro ex eo, quod alii quidem Evangelii præconem, qui a Dionysio in Hispaniam

A. ANONYMO. missus fuerit, Marcellum, alii vero Eugenium e jam dictis appellent, factum esse, autumo, ut et Comment. prævii num. 150 laudatus Marcus Flavius Dexter et posteriorum temporum impostores, qui post scripta Latina Sancti nostri Acta, hauriam ex his Metrodorianam ejusdem Passionem, affictamque Eugenio Toletano Vitam floruerunt, spuriaque sub Luitprandi, Lucii Flavii Dextri, aliorumque nomine monumenta ediderunt, eundem Evangelii, qui a Dionysio in Hispanias missus fuerit, præconem, Marcellum simul et Eugenium eum appellando, fecerint binominem, ita fortassis efficere volentes, ut eos, a quibus sacer ille præco vocabatur Eugenius, in concordiam adducerent cum eis, a quibus Marcelli nomine distinguebatur.

l S. Dionysii Parisiensis Passio, a Bosqueto edita atque a nobis Commentario de hoc Sancto infra subdenda, præmissis nonnullis, quæ Prologo quodammodo loco haberi queunt, sic habet: Sanctus igitur Dionysius, qui, ut ferunt, a successoribus Apostolorum verbi divini semina gentibus eroganda susceperat, quo amplius gentilitatis fervere cognovit errorem, illic intrepidus et calore fidei inflammatus accessit, Parisios, Domino ducente, pervenit, non veritus incredulæ gentis expetere feritatem, quia virtutem suam præteritarum penarum recordatio roborabat, et, qui meruerat esse confessor, non cunctatus est auctoribus * populis accedere prædicatos; cum autem hæc perïodus cum Actorum, quæ edimus, periodo hic occurrente non tantum quantum ad substantiam fere, sed etiam quantum ad multa, quibus hæc exponitur, verba conveniat, idque ipsum, uti quisque, qui Acta isthæc Passionem, a Bosqueto edita, contulerit, facile agnoscat, nonnullis adhuc aliis locis contingat, id certe, Bosquetianam Dionysii Parisiensis Passionem, quæ Actis edendis, uti infra, cum de hoc Sancto agam, ostensurus sum, videtur antiquior, dictorum Actorum auctori præluisse, argumento est, uti etiam hunc ex illa non pauca eorum, quæ de Dionysio memorat, accepisse.

m Codex noster O Ms. 19 et apographum Audomaropolitanum habent trapezetarum, id est, nummulariorum seu mensariorum, qui ita a diminueranda in mensa pecunia dicuntur, hicque ab Actorum auctore, nomenclatione a Græca, quæ idem, quod Latine nummularius seu mensarius, significat, voce τραπεζίτης accepta, Trapezetæ nuncupantur.

n Galba quidem, Otho, Vitellius, Vespasianus et Titus Romanum imperium, priusquam id Domitianus moderandum acceperit, a Neronis, qui primus e Romanis imperatoribus Christianos persecutus est, obitu occuparunt; verum illi Christianos persecuti non sunt, hincque Domitianus, qui in Christianos quam maxime sævit, secundam in hosce persecutionem suscitasse ab Actorum auctore hic asseritur.

o Fama Dionysii, longe lateque ex Evangelii prædicatione per Gallias dispersa, ad Domitiani palatium seu aulam pervenisse in Metrodorianam Sancti Passionem non dicitur; verum nec hinc, nec ex aliis minoris momenti nonnullis, in quibus Passio isthæc a Latinis Dionysii Actis differt, consecrarium est, ut ex hisce illa per interpretationem non promanarit. Commentarium prævium num. 70 et seq. videsis.

p Domitianum solius Dionysii comprehendendi causa apparitores, ut fecisse hic indicatur,

in Galliam fuisse missurum, verosimile haud D apparet.

q Quo tempore Dionysius, Rusticus et Eleutherius martyrio fuerunt affecti, archidiaconi nomen in Ecclesia adhuc erat ignotum. In codice nostro O Ms. 17 Eleutherius dumtaxat vocatur diaconus.

r In codicibus nostris P Ms. 155 et O Ms. 19 paulo aliter hæc redduntur sequentibus hisce verbis: Cumque Ecclesia, prædicatorum suorum meritis et ore fundata, quamvis inter turbines procellasque lictorum, perinde cresceret et augetur, ipsa etiam Germaniæ ferocis immanitas subacta cordis compunctione colla se jam Christi jugo domita subdidisse gaudebat.

s In omnibus nostris Mss. exemplaribus vitiosa isthæc constructio occurrit, paucarum dumtaxat vocularum discrimine interveniente.

t An Dionysius Sociique ejus martyres, Rusticus et Eleutherius in monte fuerint necati, infra in Commentario Actis illorum præmittendo examinabitur.

u De hoc, quod hic refertur, prodigio censendum quid sit, Commentarius, Dionysii et Sociorum Actis præmittendus, pariter aperiet.

x De matrona hic memorata adscriptoque ei facto infra etiam in Commentario mox dicto suus erit fusius loquendi locus; ex eo interim, quod hic paganorum erroribus adhuc fuisse addicta, in Metrodorianam autem Sancti Passionem gentilium terroribus adhuc fuisse correpta dicatur, consecrarium videtur, ut hæc e Latinis, quæ hic edimus, Actis per interpretationem promanarit, uti in Commentario præv § 4 fusius expositum ac porro probatum invenies.

y Ex hoc Actorum, quæ edimus, Latinorum loco seu textu, cum loco, qui ei in Metrodorianam Dionysii Passionem respondet, collato, non parum, hanc ex illis per interpretationem promanasse, confirmatur, uti ea, quæ in Commentario prævii num. 68 et seqq. disserui, commonstrant.

z Actorum Latinorum sæc, quæ penes nos exstant, exemplaria ab initio usque ad locum, quo de Dionysii sociorumque martyrum corporibus furto sublatis clanculumque sepultis agitur, ubique fere sat recte consonare, indeque exemplar, quod codex noster P Ms. 156 exhibet, a quinque exemplaribus reliquis haud parum discrepare, in Commentario prævii num. 71 asserui; ut autem, quam verum id sit, simulque omnia, in quibus abs hisce illud differat, studiosus lector ex Actorum, prout e codice nostro Fuldensi Q Ms. 6 hic eduntur, cum iisdem Actis, prout in codice nostro P Ms. 155 exstant, collatione queat perspicere, exhibitum in hoc Actorum exemplar ab eo loco, quo id a quinque exemplaribus reliquis dissonare incipit, huc transcribo. Verba, quibus a loco illo usque ad finem concipitur, hæc sunt: Prædicta itaque materfamilias, cum primum vidit persecutionis tepuisse fervorem; locum, tantorum Martyrum ossa servantem, qua potuit honorificentia una cum sanctis Domini sacerdotibus et fidelium turbis reverentissime satis aggreditur, et incomparabilem thesaurum, quem diu sibi et posteris profuturum servavit, omnibus patenter eadem sacratissima die innotuit; qua beatus Dionysius cum sociis suis triumphans agonem explevit et coronam victoriæ accipere de manu Domini meruit, atque testis Jesu Domini pretiosum sidereum senatum

* cf. atrocibus

A. senatum possedit : ipsumque locum eminentis mausolei edificatione signavit. Sanctorum quoque corporibus digna veneratione sepultis, eorum vestimenta, tunica videlicet, cilicium et caligæ Dionysii pretiosi, et casula sancti Rustici archipresbyteri atque dalmatica beati Eleutherii archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro reliquiis electorum Domini a fidelium devotione sumptæ sunt, usque hodie debiti cultus reverentia conservantur. Quorum meritis et precibus eadem venerabilis femina, in nomine sanctæ Trinitatis ex aqua et Spiritu sancto renata, cuncta, quæ habere potuit, Domino Jesu Christo atque ipsis Martyribus tradidit, et sacras excubias apud eorum corpora, quamdiu supervixit, celebrans in bona confessione ac conversatione ad Christi et Sanctorum Martyrum gloriam, ipsis intercedentibus, migrare promeruit. Processu vero temporis multiplicata fidelium numerositate, Christiani, beati Dionysii patrocinii devotissimi, basilicam super pretiosorum Martyrum corpora magno sumptu cultuque eximio construxerunt; ubi cotidie, operante Domino nostro Jesu Christo, merita eorum virtutum probantur monstrari frequentia, interventu eorumdem cæcis recipientibus visum, debilibus gressum et surdis auditum. Sed nec illud silendum est, quod a spiritibus immundis vexati, dum ad memoratorum Christi testium tumulos examinandi virtute divina ducuntur, Sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisque sit Martyrum positus loco, designatis nominibus indicare. Celebrata est autem memoria eorum passio vii Idus Octobris, anno ab Incarnatione Domini xcvi, a Passione autem lxiii; ætatis vero beatissimi Dionysii circiter xc; imperii quoque Domitiani, crudelissimi cæsaris xvi ingruente; regnante autem Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, virtus et imperium cum Patre et Spiritu sancto ab æterno et nunc et sine fine. Ita laudatum Actorum exemplar; abs hoc autem in iis, quæ verbis jam datis tradit, haud multum discrepasse exemplar quoddam, quod Hilduino prælucuit, facile comperiet, qui cum hisce contulerit ea, quæ hic scriptor in contexta a se Dionysii Vita num. 35 et seq. memoriæ prodit.

aa Ecclesiam supra Dionysii sociorumque martyrum corpora, non ab ipsismet, qui abs his ad fidem fuerant conversi, Christianis, sed ab aliis, qui serius vivere, fuisse constructam, in Actorum, quod codex noster P. Ms. 155 exhibet, exemplari (adi, quæ ex hoc ad lit. præced. recitavi, verba) asseritur.

bb Quis verbis hisce aliisque nonnullis, num. præcedenti contentis, locus in Metrodorianam Dionysii Passione respondeat, itemque quid de illo hujus loco seu textu, quo sese e narratione vetusta firmæ antiquitate hausisse, quæ de Dionysio scribit, Metrodorus declarat, censendum sit, Commentarius prævius num. 77 et binis seqq. docet.

cc In Passione, Græce a Metrodoro adornata, Dionysii martyrium tam apud Corderium quam apud Lansselium, non septimo Idus, sed septimo Kalendas Octobris signatur; verum cum nullus umquam scriptor seu Græcus seu Latinus, septimo Kalendas Octobris seu xxv Septembris die passum esse Dionysium, notarit, in dictam Passionem seu potius in hujus, quod Lansselio prælucuit, exemplar unice ex amanuensium osci-

tantia vocabulum Kalendas irrepsisse, eique proinde vocabulum Idus, quod primitus in illa a Metrodoro fuerit signatum, substituendum esse, indubitatum apparet. Quod cum ita sit, Dionysiusque adeo secundum Metrodorianam Passionem, non secus ac secundum Fuldensem nostrum, e quo Acta Latina hic damus, codicem reliquæque horum penes nos constantia exemplaria Mss. septimo Idus seu nona Octobris die sit passus, id iterum, Metrodorianam Dionysii Passionem e Latinis, quæ edimus, Actis per interpretationem promanasse, argumento est; quod nimirum, cum Græci prorsus omnes Dionysium Areopagitam tertio Octobris die passum esse notent, verosimilime, imo indubie, hac quoque die Dionysii martyrium Metrodorus consignasset, si, quæ de illo scribit, e Græcis, non e Latinis, Dionysii ac sociorum Martyrum martyrium die nono Octobris constanter signantibus, monumentis hausisset. Hæc porro aliæque, ad litt. x et v dicta, modo iis, quæ in Comment. prævio § xv de eodem illo argumento disserui, adijunge, Græcamque Dionysii a Metrodoro adornatam Passionem e Latinis hic a nobis editis Actis per interpretationem promanasse, luculentius adhuc patescet, maxime si hæc cum illa a capite ad calcem contuleris. Nec dubito, quin etiam sit futurum, ut, si scriptam Dionysii ab Hilduino Vitam incipiendo ab eo loco, quo Dionysii in Gallias missio narratur, cum præfatis Actis Latinis contuleris, scriptori illi isthæc prælucuisse, fatearis. Adi etiam Commentarium prævium num. 93 et tribus seqq. Ceterum an Dionysius sociique martyres sub Domitiano imperatore, uti hic in Actis Latinis, consentiente etiam Metrodorianam Passione, asseritur, martyrio coronati fuerint, Commentarius, illorum Actis infra præmittendus, aperiet.

APPENDIX

DE SANCTI RELIQUIIS

CAPUT I.

An Dionysii Areopagitæ reliquiæ in Sandionysiano Franciæ monasterio servantur.

Cum Dionysius, qui Parisiis martyrum sub-
iunctus
III Papa, Ro-
mæ celebrato
concilio,
cuius, corporeque ibidem quiescere aut diu certe quiescisse existimatur, a Dionysio Areopagita, uti in Commentario prævio docui, sit distinctus, non quero hic, an Dionysii, qui Parisiis occubuit, sed an Dionysii Areopagitæ, qui Athenis obiit, reliquiæ Parisiis, aliunde eo delatæ, asserventur. Cur id faciam, in causa est scriptum, quod in Vita S. Dionysii Corinthii apud nos tom. i Aprilis pag. 744 et seq. occurrit, quodque sic habet: Anno ab Incarnatione Domini mcccxy, Innocentius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Papa III ad Urbem generale Concilium convocavit. Ad hoc concilium convenerunt ex omni natione, quæ sub cælo est, pastores et Prælati sanctæ Matris Ecclesiæ, Patriarchæ videlicet, archiepiscopi, pontifi-

ces